INTERVIEW MET PIM VAN DER POL

'Mijn centrale onderzoeksvraag was of ik kon aantonen dat kinderen met ontwikkelingsproblemen anders spelen dan gewone kinderen.'

Een kind dat goed speelt heeft zijn eigen therapie op zak

beeldend spel lieten zien ze minder gedragsproblemen vertoonden.

Voor het onderzoek werden 90 kinderen met behulp van de GOrS individueel geobserveerd. 45 kinderen mét ontwikkelings- en gedragsproblemen en 45 kinderen zónder die problemen. Het is een methode waarbij de observator het kind hulp mag bieden als dat nodig blijkt of wanneer het kind er zelf om vraagt. De spelkenmerken van de kinderen mét en zonder problemen bleken, tegen de verwachting in, niet significant te verschillen. Wel bleken de kinderen mét ontwikkelingsproblemen significant meer om hulp te vragen tijdens de observaties dan de 'gewone' kinderen. Door van die hulp gebruik te maken bleek het spelniveau van de kinderen mét ontwikkelingsproblemen op het zelfde niveau te liggen als dat van de kinderen zónder ontwikkelingsproblemen.

HAD UW ONDERZOEK IMPACT VOOR BUITEN SPELEN? OF WERD HET VOOR KENNISGEVING AANGENOMEN?

Het onderzoek richtte zich niet expliciet op buitenspel. Wel kwam het bewegingsaspect aan de orde door speciale aandacht voor het doen-alsof handelen in het spel van de kinderen. Een opvallend onderzoeksresultaat was dat de jongens zonder ontwikkelingsproblemen in hun doen-alsof spel meer taal produceerden dan de meisjes. Dit komt niet overeen met de algemene bevinding dat meisjes meestal voorlopen in hun taalontwikkeling t.o.v. jongens. Dit onderzoeksresultaat ondersteunt het belang van beweging voor jongens in hun spel. Ook pleit dit gegeven ervoor om in de toenemende feminisering van het onderwijs meer rekening te houden met de behoefte aan bewegingsmogelijkheden bij jongens. Met dit onderzoekresultaat is tot nu toe weinig of niets gedaan.

INMIDDELS ZIJN WE MEER DAN TIEN JAAR VERDER. ZIJN DE CONCLUSIES NOG STEEDS ACTUEEL?

Ik zou zeggen dat de conclusies van destijds nog actueler zijn geworden gezien de toenemende druk in het onderwijs op de toenemende hoeveelheid ontwikkelingsprogramma's waardoor er steeds minder ruimte overblijft voor vrij spel.

WAT IS ER SINDSDIEN VERANDERD IN HET SPEL VAN KINDEREN?

Vergeleken met zo'n tien jaar geleden wordt er natuurlijk veel meer 'gegamed' en is de invloed van 'virtual reality' alleen maar toegenomen. Niet dat dit altijd ten koste hoeft te gaan van de kwaliteit van het spel maar een veel gehoorde klacht van ouders is wel dat kinderen minder lang spelen, dat hun spel vaak vluchtiger is en dat het samenspelen ingewikkelder wordt.

'Men realiseert zich onvoldoende dat een spelend kind óók een zich cognitief ontwikkelend kind is.'

Hier zou overigens meer onderzoek naar moeten gebeuren om te zien waar de veronderstelde achteruitgang van het spel in naar voren komt.

U GAF AAN DAT ER EEN CHRONISCHE ONDERWAARDERING EN ONDERSCHATTING VAN SPEL IS. HOE KOMT DIT EN HOE KUNNEN WE DIT VERANDEREN?

In toenemende mate komt, ook bij het jonge kind al, de nadruk te liggen op de cognitieve ontwikkeling, in de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) en het basisonderwijs, met name op de taalontwikkeling. Begrijpelijk, want een vroeg opgelopen achterstand heeft enorme, negatieve gevolgen.

Het spel dreigt daarbij het ondergeschoven kind te worden. Men realiseert zich echter onvoldoende dat een spelend kind óók een zich cognitief ontwikkelend kind is. Al spelend produceert een kind veel taal en leert het zich via rolgedrag aan te passen aan de eisen die het uitbeelden van een rol vraagt. Als je een agent speelt hoort daar ander gedrag bij dan wanneer je een koning speelt of een tovenaar. De psycholoog Vygotsky benadrukt dat een kind in zijn spel als het ware vooruitloopt op zijn verdere ontwikkeling. Het spel is een fantastisch oefenterrein waar een kind op onnadrukkelijke wijze aan zijn ontwikkeling bouwt. Dat realiseert men zich veelal te weinig en dat leidt nogal eens tot een soort overspannen houding bij ouders én professionals om een kind via programmering te sturen. Natuurlijk is sturing niet verkeerd maar dan wel op het juiste moment en niet ten koste van het vrije spel.

OP DE KINDVAK AFGELOPEN JANUARI SPRAK U OVER HET BELANG VAN BEWEGEN IN COMBINATIE MET VERBEELDING. WAT IS UW BELANGRIJKSTE BOODSCHAP?

De spelontwikkeling begint met bewegingsspel waarin het kind leert om te gaan met zijn zintuigen. In het bewegen leert het kind zijn eigen lichaam ervaren. Ook ten opzichte van de ruimte om zich heen. Als je ziet hoe een klein kind het aanpakt om onder een tafel door te kruipen dan realiseer je je hoeveel oefening en onderscheidingsvermogen dat vraagt. Het bewegingsspel wordt gevolgd door het fantasiespel, ook wel verbeeldend spel genoemd. Daarin leert een kind het verschil tussen het echte bewegen en het doen-alsof. Dat is een enorme stap, richting symbolische ontwikkeling. Zoals woorden symbolen zijn voor de echte dingen, zo leert een kind al spelend dat bijvoorbeeld doen alsóf je boos bent iets anders is dan echt boos zijn. In het verbeeldend spel oefent een kind dus met het onderscheid tussen fantasie en werkelijkheid en daarbij blijft het bewegingsaspect een belangrijke rol spelen. Het in spel verwerken van gebeurtenissen uit de realiteit staat of valt met de kwaliteit van de doen-alsof handelingen. Je hele lichaam

'Er zou meer gelet moeten worden op de manier waarop kinderen spelen.'

'Ik pleit voor een houding van wait, watch and wonder.'

doet daarin mee zodat de emoties op een goede manier kunnen worden geuit. Vluchtige spelhandelingen leiden vaak alleen maar tot een herhalend spel zonder dat er iets verandert in de beleving bij het kind. Een paar keer spelen over een ziekenhuiservaring is heel goed maar als er in de herhaling geen variatie ontstaat stagneert de ontwikkeling.

WAT ZOU ER WAT U BETREFT MOETEN VERANDEREN ROND HET SPELENDE KIND?

Er zou meer gelet moeten worden op de manier waarop kinderen spelen. Dus niet alleen waarover ze spelen maar ook hóe ze dat doen. Er zou ook minder snel moeten worden ingegrepen. Ik pleit voor een houding van w.w.w. – 'wait, watch and wonder' – zodat we weer leren te kijken naar wat een kind uit eigen beweging doet. Die observerende houding zijn we een beetje kwijtgeraakt en daarmee ook de verwondering over het verschijnsel spel. Verder hoef je als meespelende volwassene ook niet alleen maar te doen wat het kind je opdraagt te doen. Als je eenmaal een rol hebt gekregen of aangenomen mag je ook reageren vanuit die rol en daarmee op je eigen manier meedoen. Ik zou graag zien dat volwassenen zich meer durven uiten in hun samenspel met kinderen zonder daarmee het kind te overrulen. Dan wordt samenspelen ook weer leuk, voor kind én volwassene.

Verder is coördinatie van de kennis over het spelen van groot belang. Daarom ben ik blij met het initiatief van Platform Ruimte voor de Jeugd om het Speelforum te creëren. Dat betekent tweemaal per jaar een conferentie over een spelthema en een website waarop ideeën en ervaringen op spelgebied kunnen worden uitgewisseld. Nederland heeft een grote reputatie wat spel betreft maar de kennis erover is momenteel te veel versnipperd.

ZIJN DE VOORWAARDEN IN DE OPENBARE RUIMTE AANWEZIG OM HET KIND VOLDOENDE VERBEELDEND TE LATEN SPELEN?

Mijn indruk is dat er wel steeds meer aandacht komt voor het belang van het bewegend spelen maar dat de sprong naar de verbeelding te wensen overlaat. De klimtoestellen kunnen dan wel in de vorm van een kasteel of een dier zijn gemaakt, dat betekent nog niet dat er bij gefantaseerd wordt. Het zou al helpen als er meer concrete 2/3 dimensionale voorwerpen bij aangebracht zouden worden. Zo zou je bijvoorbeeld in de ruimte onder de glijbaan van zo'n kasteel, waar vaak bankjes zijn aangebracht, ook verschillende soorten groenten en fruit kunnen aanbrengen zodat er bv. winkeltje gespeeld kan worden. Het doen-alsof spel kan daardoor worden bevorderd. Het klinkt misschien tegenstrijdig maar je moet niet álles aan de verbeelding overlaten en juist af en toe met concrete aanwijzingen de verbeelding wat op weg helpen.